

Innovatie in beroepskeuze- en loopbaanbegeleiding

Precies een eeuw geleden, in 1909, publiceerde de Amerikaan Frank Parsons het boek 'Choosing a Vocation'. Hiermee legde hij de basis voor professionele beroepskeuzebegeleiding. In dezelfde periode verschenen de eerste beroepskeuzebureaus, eerst in Amerika en kort daarna in andere landen zoals Nederland. Het ging hier om een belangrijke innovatie. Voor het eerst in de geschiedenis werd geprobeerd op professionele en methodische wijze de relatie te leggen tussen mensen en werk. In de eerste 50 jaar van het beroepskeuzewerk was de rolverdeling tussen adviseur en cliënt duidelijk: de adviseur was de deskundige. Gewapend met wetenschappelijk onderbouwde instrumenten (psychologische tests) bepaalde hij wat goed was voor de cliënt. De grondgedachte was dat beroepskeuzen tot optimale resultaten leiden, als de kenmerken van de persoon en de kenmerken van het werk goed in kaart gebracht en vervolgens aan elkaar gekoppeld worden. De cliënt moest wel heel eigenwijs of brutaal zijn, of minstens sterk in zijn schoenen staan, om een advies in de wind te slaan. Na ongeveer een halve eeuw kwam een belangrijke ontwikkeling op gang. Sommige adviseurs gingen de cliënt helpen om vooral zijn eigen besluiten te nemen. Tests speelden nog wel een rol, maar dienden meer ter informatie voor de cliënt dan voor de adviseur. Coaching en counseling werden belangrijk. Grondgedachte werd dat de cliënt op het gebied van zichzelf en zijn eigen leven minstens zo deskundig

is als de adviseur. En dat bewuste, eigen keuzes, waarvoor de cliënt zelf de verantwoordelijkheid draagt, tot optimale uitvoering en effecten van beroepskeuzen leiden.

Andere innovaties volgden. Bijvoorbeeld dat de bij beroepskeuzebegeleiding opgebouwde knowhow werd ingezet bij outplacement en loopbaanbegeleiding. En dat tests per computer en vervolgens via internet werden afgenomen. Wezenlijk zijn deze innovaties echter nauwelijks te noemen. De grondgedachten van Parsons zijn vaak bekritiseerd, maar nooit vervangen. Ook nu nog vindt veel advisering plaats via al dan niet verzachte of geautomatiseerde 'test and tell' benaderingen. Misschien is het daarom dat in de praktijk van de beroepskeuze- en loopbaanbegeleiding sprake is van een zekere stagnatie. Arbeidsorganisaties maken nog relatief weinig gebruik van loopbaanbegeleiding. In het onderwijs, met name in het beroepsonderwijs, is in het afgelopen decennium wel veel in begeleiding op dit gebied geïnvesteerd. Dit in het kader van pogingen om de uitval te verminderen en het rendement te verhogen. Maar resultaten blijven uit of vallen tegen. En evaluaties van studenten zijn veelal negatief. Welke innovatie kan de beroepskeuze- en loopbaanbegeleiding vleugels geven? Er is de afgelopen decennia spraken van belangrijke maatschappelijke

ontwikkelingen en, met name op het gebied van de psychologie en hersenwetenschappen, van diverse ontdekkingen, die nog niet zijn verwerkt in de methoden, instrumenten en praktijk van de begeleiding. Centraal thema in de ontwikkelingen en ontdekkingen is de verdere ondergraving van het Cartesiaanse mensbeeld. Dit zag de mens als een wezen dat zelfstandig kan nadenken en op basis van goede informatie optimale beslissingen kan nemen en het leven kan plannen en sturen. Dit mensbeeld ligt nog steeds ten grondslag aan veel van de beroepskeuze- en loopbaanbegeleiding. Een voorbeeld van onderzoek dat dit mensbeeld ondergraaft, is dat van Sperry en navolgers. Hij sneed de verbinding tussen linker- en rechter hersenhelft door als remedie voor ernstige epilepsie. Uit zijn onderzoeken bleek duidelijker dan ooit, dat het 'ik', de instantie die nadenkt en spreekt, slechts een deel is van ons wezen. Een deel dat verhalen vertelt en, heel zeker van zichzelf en overtuigend, gaten opvult, echter zonder het geheel te doorgronden. Ander voorbeelden zijn de talloze experimenten waaruit blijkt dat, in tegenstelling tot wat bijna iedereen meent, nadenken de kwaliteit van beslissingen vaak verslechtert in plaats van verbetert. Hersenwetenschapper Jill Bolte Taylor schreef onlangs een boek over de beroerte die zijzelf op 37-jarige leeftijd onderging. De hersenbloeding bracht ernstige schade toe aan onder andere de spraakcentra in haar linkerhersenhelft. Het heeft haar en haar omgeving vele jaren en inspanningen gekost om te herstellen. Toch heeft zij wat haar overkomen is, uiteindelijk als iets

zeer positiefs ervaren. De tijdelijke uitschakeling van de dominante linkerhersenhelft maakte het haar mogelijk om een onbegrensde in het hier en nu te beleven, een 'nirwana'. Zij heeft er veel van geleerd, bijvoorbeeld om zich minder aan te trekken van wat andere mensen vinden en om minder gepassioneerd met haar werk bezig te zijn. (Door deze passie was zij haar broer en ouders en hun problemen 'vergeten'.) De beroerte heeft haar uiteindelijk veel inzicht in zichzelf gegeven en heeft haar geleerd om met die kennis, kort gezegd, gelukkiger te zijn.

Jammer dat daar een beroerte en zo veel narigheid voor nodig was. Zou het niet mooi zijn als we een dergelijke leerervaring konden krijgen op een minder bezwaarlijke manier? Ongetwijfeld laat de stand van wetenschap en technologie op dit moment reeds toe, dat met drugs of met precieze stimulatie specifieke hersengebieden tijdelijk worden uitgeschakeld. Met ongetwijfeld heftige mystieke ervaringen als gevolg. Zo zijn er ook instrumenten te bedenken die de beroepskeuze- en loopbaanbegeleiding vleugels zouden kunnen geven. Even los van de mogelijke ethische vragen: bijvoorbeeld een instrument dat iemand de onbewuste reacties van het brein laat zien op allerlei stimuli rond arbeid. Dit kan de persoon helpen om in een vroegtijdig stadium zichzelf en de eigen motieven beter te onderzoeken. Beslissingen zouden dan op een meer compleet, realistisch en evenwichtig zelfbeeld gebaseerd kunnen worden. Als loopbanen vorm krijgen op zo een basis, worden we daar dan niet allemaal gelukkiger van?